

Ristijärvi 2020

Iso Tuomaanjärven ranta-asemakaavan arkeologinen inventointi

Jaana Itäpalo ja H.-P. Schulz 29.1.2021

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan ArkeologiaPalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Iso Tuomaanjärven ranta-asemakaavan alueella, johon kuuluu viisi erillistä aluetta Häyrysen lounais- ja itärannalla sekä Iso Tuomaanjärven länsi- ja itärannalla Ristijärven keskustasta noin 14-21 km kaakkoon; kokonaispinta-ala on yht. noin 193 ha. Työn tilaaja on KimmoKaava Tmi. Maastotyön tekivät FM Jaana Itäpalo, FM/MA Hans-Peter Schulz ja FM Stephan Schulz 6.6.2020 ja 20.9.2020; yht. 3,5 henkilötyöpäivää.

Inventoinnissa kartoitettiin yksi tunnettu ja kolme uutta muinaisjäännöskohdetta, yksi kulttuuriperintökohde ja yksi muu kohde. Entuudestaan tunnettu muinaisjäännöskohde Häyrynen rajamerkki on tarkastettu Kainuun museon puolesta vuonna 2019, joten kohdetta ei nyt ollut tarvetta inventoida.

Sisällysluettelo

S.

1. Perustiedot.....	2
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	2
2.1 Esiselvitys.....	4
2.2 Maastoinventointimenetelmä.....	4
3. Maisema, topografia ja geologia.....	6
3.1 Valokuvat	8
4. Alueen maankäytön historiaa	14
5. Tulokset.....	15
Yleiskartta kohteet.....	15
6. Kohdehakemisto.....	16
7. Kohdekuvaukset.....	17
8. Aineistoluettelo.....	26

1. Perustiedot

Inventointialue: Iso Tuomaanjärven ranta-asemakaava; viisi erillistä aluetta Häyrysen lounais- ja itärannalla sekä Iso Tuomaanjärven länsi- ja itärannalla Ristijärven keskustasta noin 14-21 km kaakkoon; pinta-ala yht. noin 193 ha

Tilaaaja: KimmoKaava Tmi

Inventoinnin laji: osainventointi

Kenttätyöaika: 6.6.2020 ja 20.9.2020; yht 3,5 henkilötyöpäivää

Karttanumerot: TM35-lehtijako, Q5242R, Q5244L (mk 1:20000)
vanha yleislehtijako, 3434 08, 4412 05 (mk 1:20000)

Korkeus: n. 157 - 182 m mpy

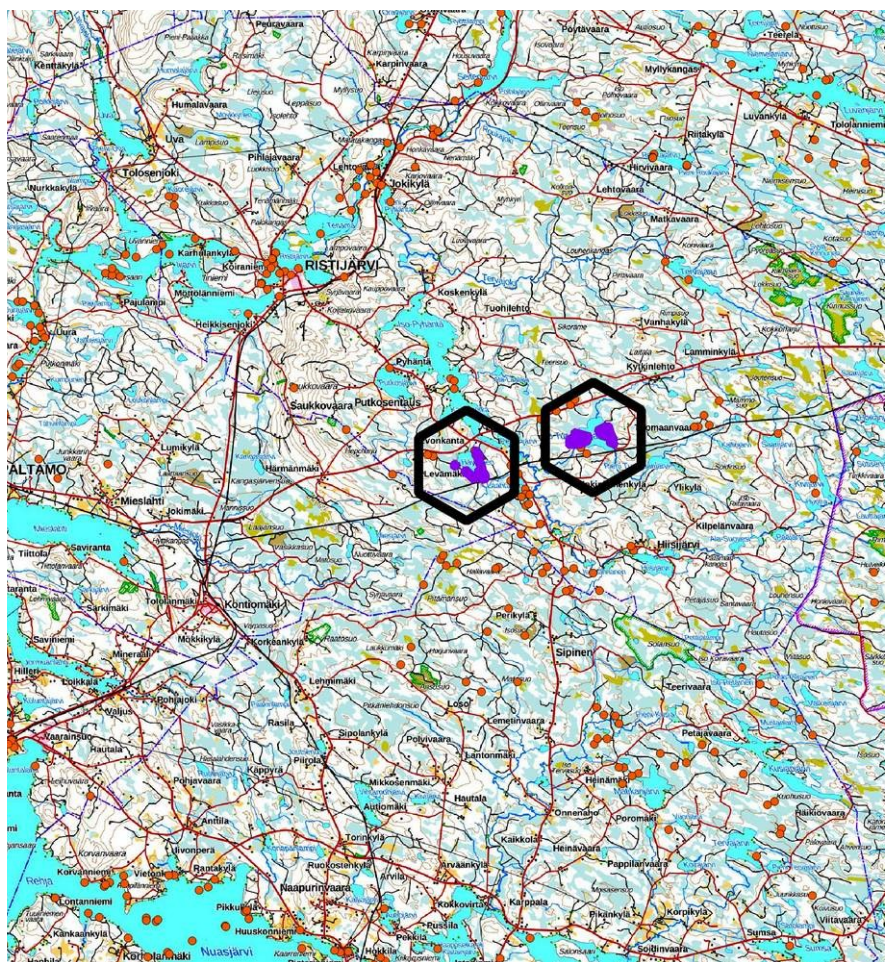
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto

Kopio raportista: Museoviraston arkisto (digitaalinen kopio), Kainuun museo (digitaalinen kopio)

Aiemmat löydöt: -

Inventointilöydöt: -

Aiemmat tutkimukset: (Kaava-alueella lähiseudulla)
Esa Suominen tarkastus 1988 (ei raporttia)
Oili Räihälä inventointi 2014: Hyrynsalmen ja Ristijärven metsätalousmaiden kulttuuriperintöinventointi 2014
Marika Kostamovaara tarkastus 2019 (ei raporttia).

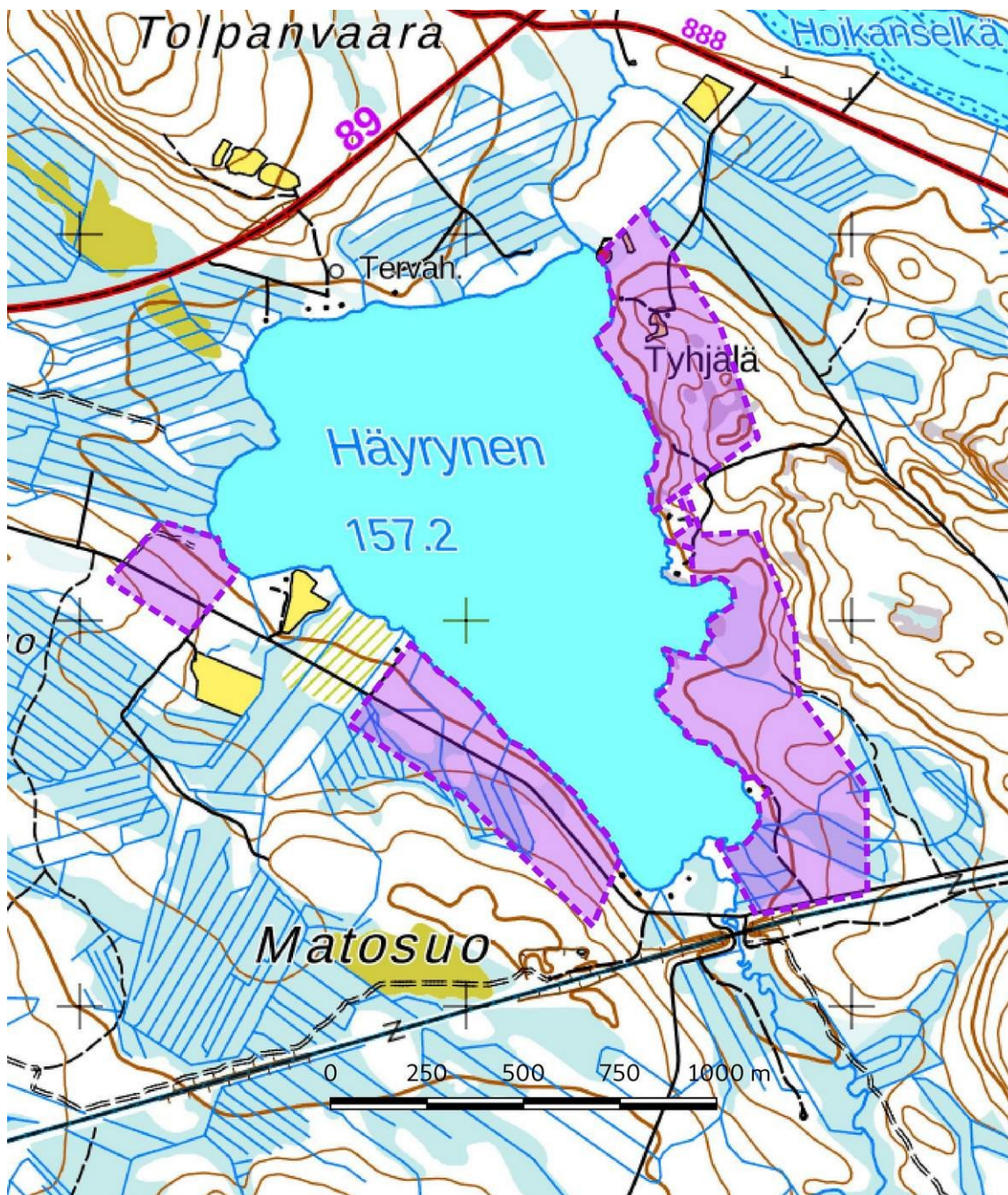

Kartta 1. Kaava-alueet merkitty violetina ja ympyröity mustalla kuviolla. Muinaisjään-
nösrekisteriin tallennetut kohteet pieninä oranssina pisteinä. Maanmittauslaitoksen
maastokarttarasteri 1:250 000, 12/2020.

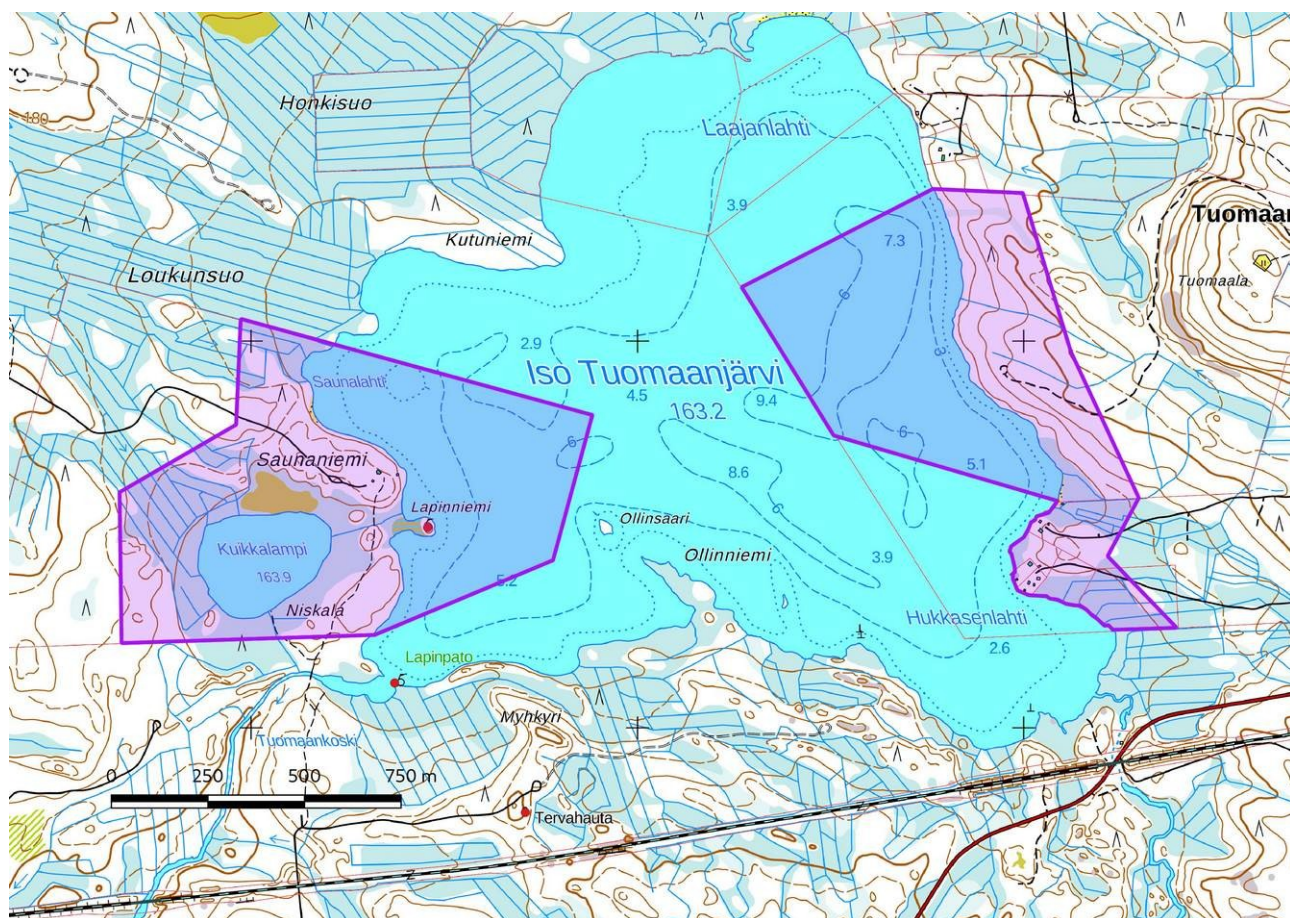
2. Lähtökohdat ja menetelmät

Iso Tuomaanjärven ranta-asemakaavaan kuuluu viisi erillistä aluetta Häyrysen lounais- ja itärannalla sekä Iso Tuomaanjärven länsi- ja itärannalla Ristijärven keskustasta noin 14 - 21 km kaakkoon; kaavan suunnittelualue on yhteensä noin 193 ha laaja.

Kartta 2a. Häyrysen osa-alue. Kaava-alueen raja violetilla katkoviivalla; mj-rekisteriin merkityt kohteet punaisena pisteinä. MMLn peruskarttarasteri 1:20 000; 12/2020.

Kaava-alueelta tunnettiin ennen inventointia 2020 kaksi muinaisjäännöskohdetta: Häyrysen koillisrannalla historiallinen rajamerkki, Häyrynen (mj-tunnus 1000037415, raportin kohde 2) ja Iso Tuomaanjärven länsirannalla historiallisen ajan hautapaikka Lapinniemi (mj-tunnus 1000018635, raportin kohde 4). Lähistöllä on useita historiallisia kohteita: Laahtaskankaalla Laahtasen rannoilla Häyrysestä 1,5 - 3,2 km itäkoilliseen on tervahautoja (kohteet Lahtanen 1 - 6) ja toisen maailmansodan aikaisia puolustusvarustuksia (kohteet Lahtanen 7 - 9). Iso Tuomaanjärven lounaispään joenniskassa on Lapinpato, kohde Tuomaanjoki, mj-tunnus 1000018638, ja vielä n. 0,5 - 1,5 km:n etäisyydellä kaava-alueesta on rekisteröity 5 tervahautaa.

Kartta 2a. Iso Tuomaanjärven osa-alue. Kaava-alue violetina; mj-rekisteriin merkityt kohteet punaisena pisteenä. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000; 12/2020.

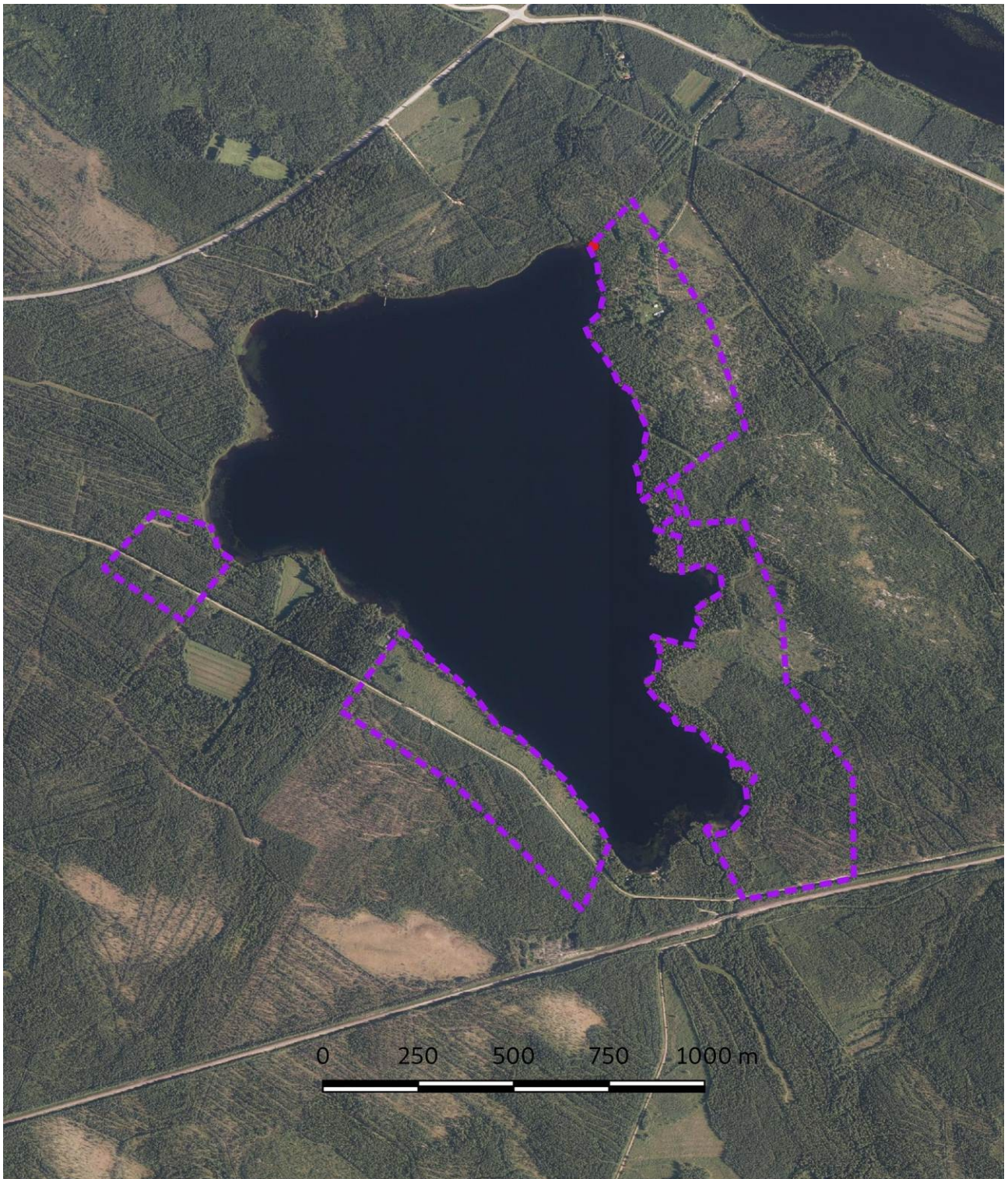
2.1 Esiselvitys

Arkeologisen potentiaalin arviointi perustui eri aineistoihin, joiden avulla asemoitiin nykyiselle karttapohjalle tunnetut ja mahdolliset uudet muinaisjäännökset sekä muut ihmisen aikaansaamat pois käytöstä jääneet rakenteet ja niiden sijainnille potentiaalisia maaston kohtia.

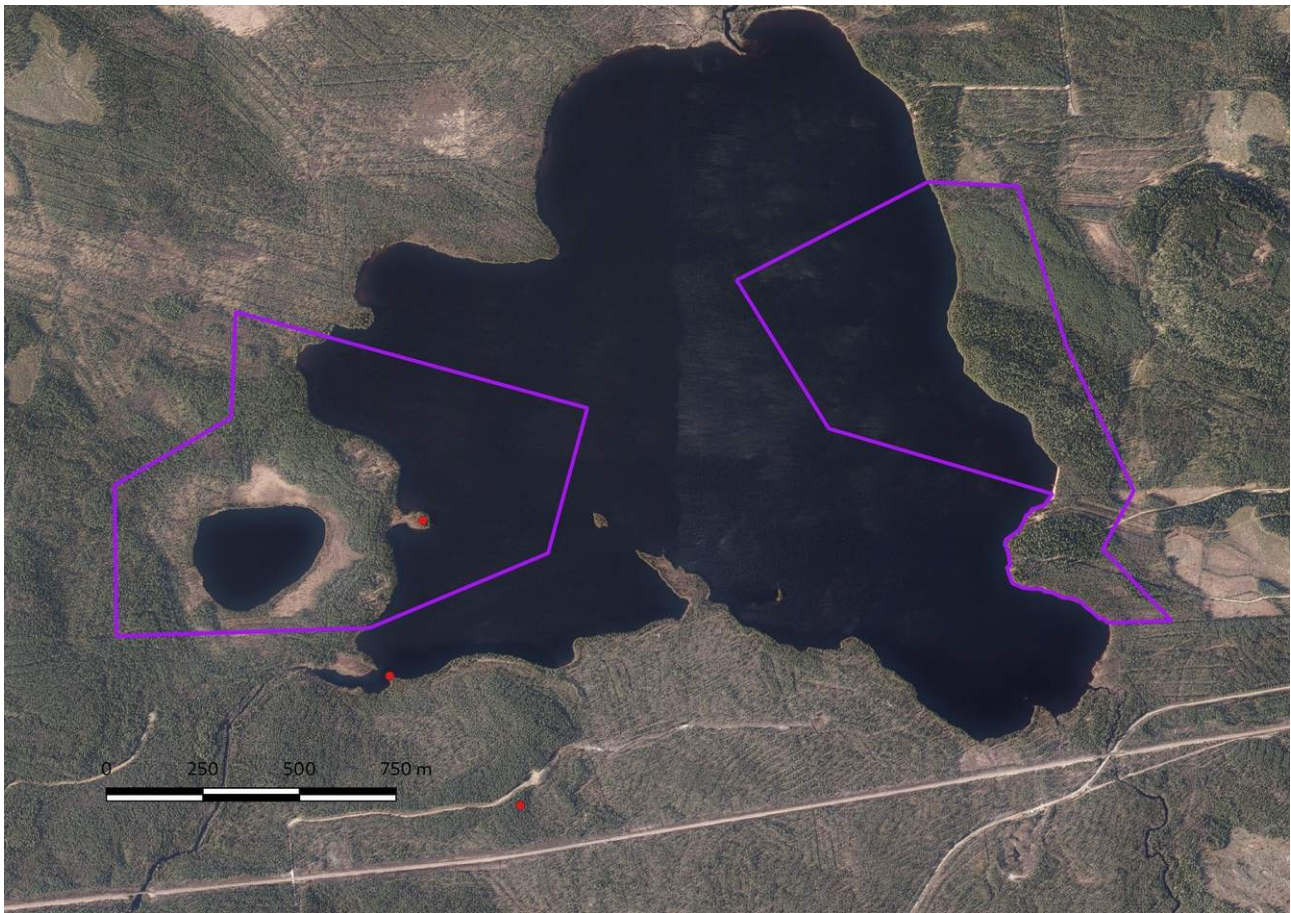
Keskeisiä aineistoja ovat GTK:n kallio- ja maaperäkartat, Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvat, korkeusmalli sekä laserkeilausaineisto, aiemmat tutkimusraportit ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämä digitaalinen tietokanta. Kirjallisuuden ja vanhimman karttamateriaalin avulla on pyritty selvittämään alueella sijaitsevat poiskäytöstä jääneet yli 100 vuotta vanhat asutus- ja elinkeinohistorialliset kohteet. Vanhin aluetta kuvaava tarkempi karttamateriaali on vuoden 1852 pitäjänkartta. Vanhimmat peruskartat ovat vuosilta 1973-74, niiden avulla on arvioitu lähihistoriassa tapahtuneita maankäytön vaikutuksia mahdollisiin alueella sijaitseviin arkeologisiin kohteisiin.

2.2 Menetelmät

Koko alue tarkastettiin pintahavainnoimalla, koepistoja tehtiin Iso Tuomaanjärven länsipuolella Saunaniemellä ja Kuikkalammen itäpuolella. Havaitut rakenteet ja niiden ympäristöä kairattiin. Löydetty kohteet kirjattiin ja valokuvattiin.

Kartta 3a Ortokuva, Häyrysen osa-alue. Kaava-alueen raja violetilla katkoviivalla. Maanmittauslaitoksen ortokuvat 12/2020. >wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

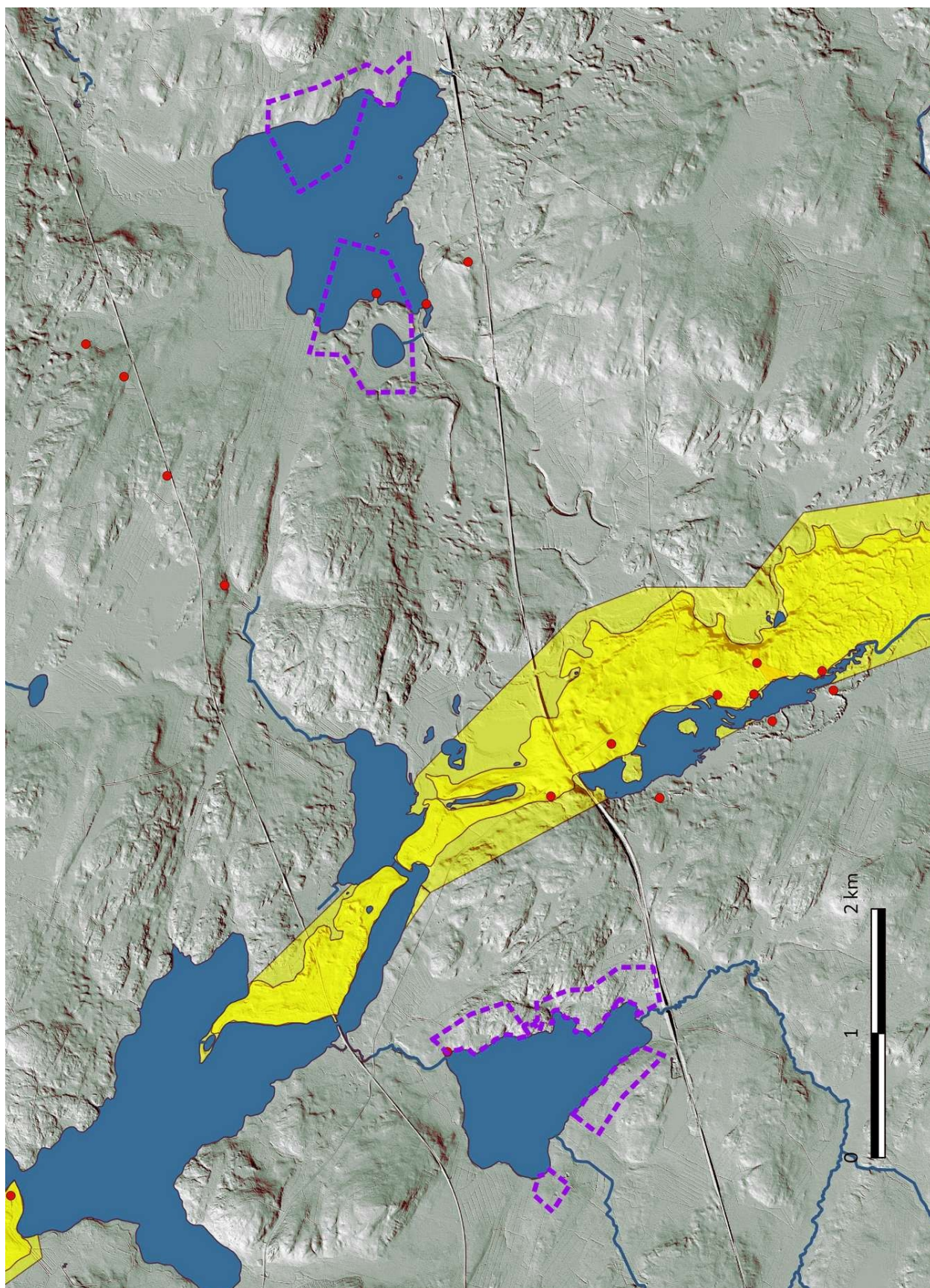

Kartta 3b Ortokuva, Iso Tuomaanjärven osa-alue. Kaava-alueen raja violetilla katkoviivalla, mj-rekisteriin merkityt kohteet punaisena pisteenä. Maanmittauslaitoksen ortokuvat 12/2020. >wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

3. Maisema topografia ja geologia

Alue sijaitsee Länsi-Kainuun vaaraseudulla, joka kuuluu geologisesti Itä-Suomen Karelidien vaara-alueeseen. Vaarat ovat jäännöksiä varhaisessa geologisessa jaksossa syntyneestä laajasta vuoristosta (Hjort 2001). Maisemakuvaa hallitsevat miltei itä-länsisuuntaiset drumliinikentät ja niiden välissä olevat järvet ja aapasuot. Häyrysen ja Iso Tuomaanjärven välissä kulkee leveä kaakko-luode -suuntainen harjujakso Hiisijärvi - Lahtanen - Iso-Pyhännän Karhuselkä. Yleisin maalaji on moreeni. Lajittuneita maalajeja esiintyy etenkin harjujakson yhteydessä, paikoitellen on jäätikön sulamisvirtauksen kasaamia sora- ja hiekka-alueita. Drumliiniharjanteiden ja harjujen suuntauksista voi havaita hyvin mannerjäätikön liikesuunnan.

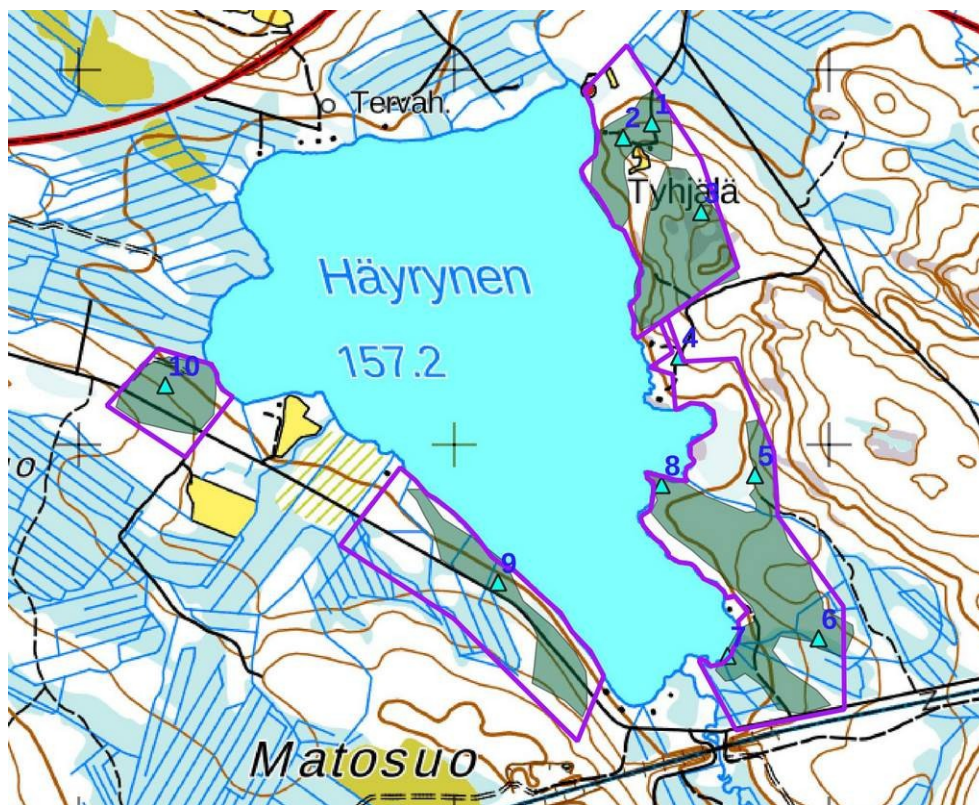
Vanhoja kylämaisemia on vähän – lähiseudulla Tuomaanvaaran vaarakylä ja sen lähistöllä 1800-1900-luvun torppa-asutuksesta syntynyt maisema. Metsät ovat suurimmaksi osaksi metsätalouskäytössä.

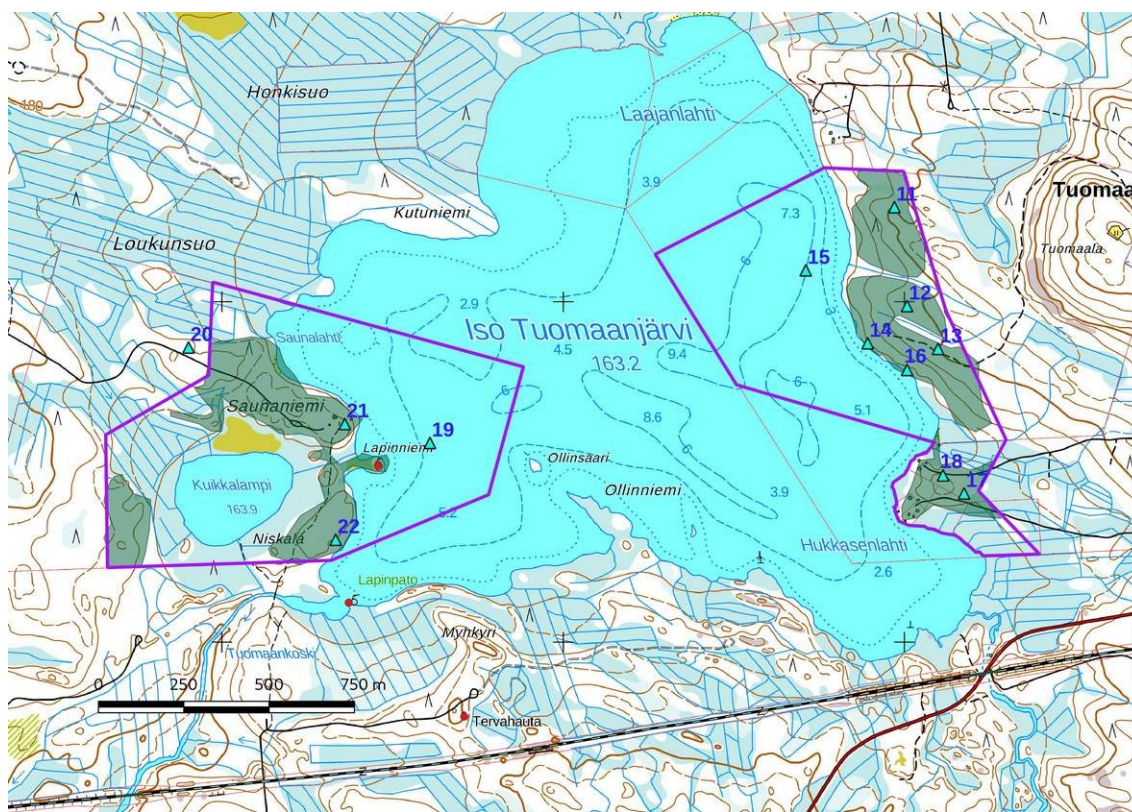
Kartta 4. Lidar-aineistoon perustuva korkokuva 2 m DEM. Kaavan raja violettina katkoviivana. Harju keltaisena, mj-rekisteriin merkityt kohteet punaisena pisteenä, vesistöt VPD 2. Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineisto, karttapohja 1:20 000, 12/2020.

3.1. Valokuvat (kuvaus kesäkuussa ja syyskuun lopussa)

Kartta 5a.

Kartta 5b.

Kartat 5a Häyrynen ja 5b. Iso Tuomaanjärvi. Kuvauspisteet 1 - 22, inventoidut alueet vaaleanvihreänä. Kaava-alueen raja violetilla katkoviivalla, mj-rekisteriin merkityt kohteet punaisena pisteinä. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000; 12/2020.

Kuva 1. Tyhjälän talon pihapiiri.

Kuva 2. Tyhjälän vanhaa peltoa ja ranta-aluetta.

Kuva 3. Kallioinen mäki Tyhjälän talon kaakkoispuolella.

Kuva 4. Tie Aittolahteen, kuvattu etelään.

Kuva 5. Kallioinen mäki Aittolahden itäpuolella.

Kuva 6. Kallioisen harjanteen länsirinne, Häyrysen kaakkoispuolella

Kuva 7. Häyrysen kaakkoispään lahden rantavyöhyke kuvattu pohjoiseen.

Kuva 8. Aittolahti kuvattu pohjoiseen.

Kuva 9. Tervatapinahan koillisrinne, laaja avohakkuualue.

Kuva 10. Laiskanlahti kuvattu itään.

Kuva 11. Tuomaanvaaran länsipuolinen moreeniharjanne, kuvattu luoteeseen.

Kuva 12. Sama, 300 m etelään edellisestä kuvauspaikasta länteen järven suuntaan.

Kuva 13. Vanha metsätie Tuomaanvaaran lounaispuolella.

Kuva 14. Iso Tuomaanjärven itäinen rantavyöhyke.

Kuva 15. Iso Tuomaanjärven kaakkoisosa kuvattu Tuomaanvaaralta lounaaseen. Dronekuva, korkeus 95 m.

Kuva 16. Kaakkoinen ranta etelään Hukkassenlahdelle.

Kuva 17. Kivinen mäki lahdenpuolella.

Kuva 18. Mökkitie Hukkassenlahdelle.

Kuva 19. Iso Tuomaanjärven eteläosa kuvattu itään. Edessä Lapinniemi, dronekuva, korkeus 115 m.

Kuva 20. Saunaniemi kuvattu luoteeseen, oikealla Saunalahti ja vasemmalla Kuikkalammen pohjoisranta. Dronekuva, korkeus 110 m.

Kuva 21. Saunaniemen itäinen rinne, kuvattu Lapinniemen suuntaan.

Kuva 22. Niskalan rantavyöhyke kuvattu kaakkoon.

4. Alueen aiempi maankäyttö

Esihistoriallinen asutus on ollut mahdollista seudulla noin 10 000 vuotta, jälkiä siitä on löydetty mm. Häyrysestä noin 5-7 km pohjoiseen. Iso-Pyhännän Kauhasalmen ja Pienenselän sekä Putkosjärven rannoilla on neljä kivikautista asuinpaikkaa, joita ei ole tarkemmin ajoitettu. Noin 15 km:n etäisyydellä luoteessa kulkee nk. Suomussalmen reitti, joka oli vesireitti Ristijärven ja Hyrynsalmen kautta Emäjokea pitkin Kiantajärvelle, tämä yhteys oli osa Perämereltä Vianmereen kulkevasta vesireitistä, joka oli esihistoriallisella ja varhais-historiallisella ajalla tärkein reitti itäisen Fennoskandian halki. Reitin varrelta on runsaasti kauppasuhteista kertovia löytöjä, toki sitä käyttivät myös sotajoukot.

Ensimmäiset talot, joista on luotettavaa sijaintitietoa, ovat vuoden 1851-53 pitäjänkartastoon merkityt talot, asutus oli mäkiasutusta: Karhuvaara Häyrysestä n. 1,3 km pohjoiseen ja Tuomaanvaara sekä torppa asutus Iso Tuomaanjärvestä noin kilometri itään. Vuoden 1853 kartalla vaaralla on jo viisi taloa sekä laajat pelto-alueet, tämä viittaa siihen, että Tuomaanvaaran talo on perustettu jo 1700-luvulla.

Alueen lukuisat tervahaudat kuuluivat ilmeisesti ainakin osittain Tuomaanvaaran taloille.

Kartta 6a ja 6 b. Otteet vuosien 1851 (Häyrynen) ja 1853 (Iso Tuomaanjärvi) pitäjäkartoista.

Ilmeisesti 1900-luvun alkupuolella perustettiin Iso Tuomaanjärven länsirannalle Saunaniemelle kämpppä tai muu asuinrakennus (kohde 6) ja joenniskan pohjoispuolelle Niskalan talo (kohde 7). Saunaniemen ensimmäiset rakennukset on purettu, vuoden 1974 peruskartalle paikalle on merkitty 4 talousrakennusta, jotka kuuluivat ilmeisesti Niskalaan taloon. Niskala oli vuonna 1974 asumaton, osittain pystyssä olevia rakennusten jäänteitä on paikalla nykyäänkin.

5. Tulokset

Inventoinnissa kartoitettiin yksi tunnettu ja kolme uutta muinaisjäännöskohdetta, yksi muu kulttuuriperintökohde ja yksi muu kohde. Kohde Häyrynen rajamerkki on tarkastettu Kainuun museon toimesta vuonna 2019, joten nyt sen inventointiin ei ollut tarvetta.

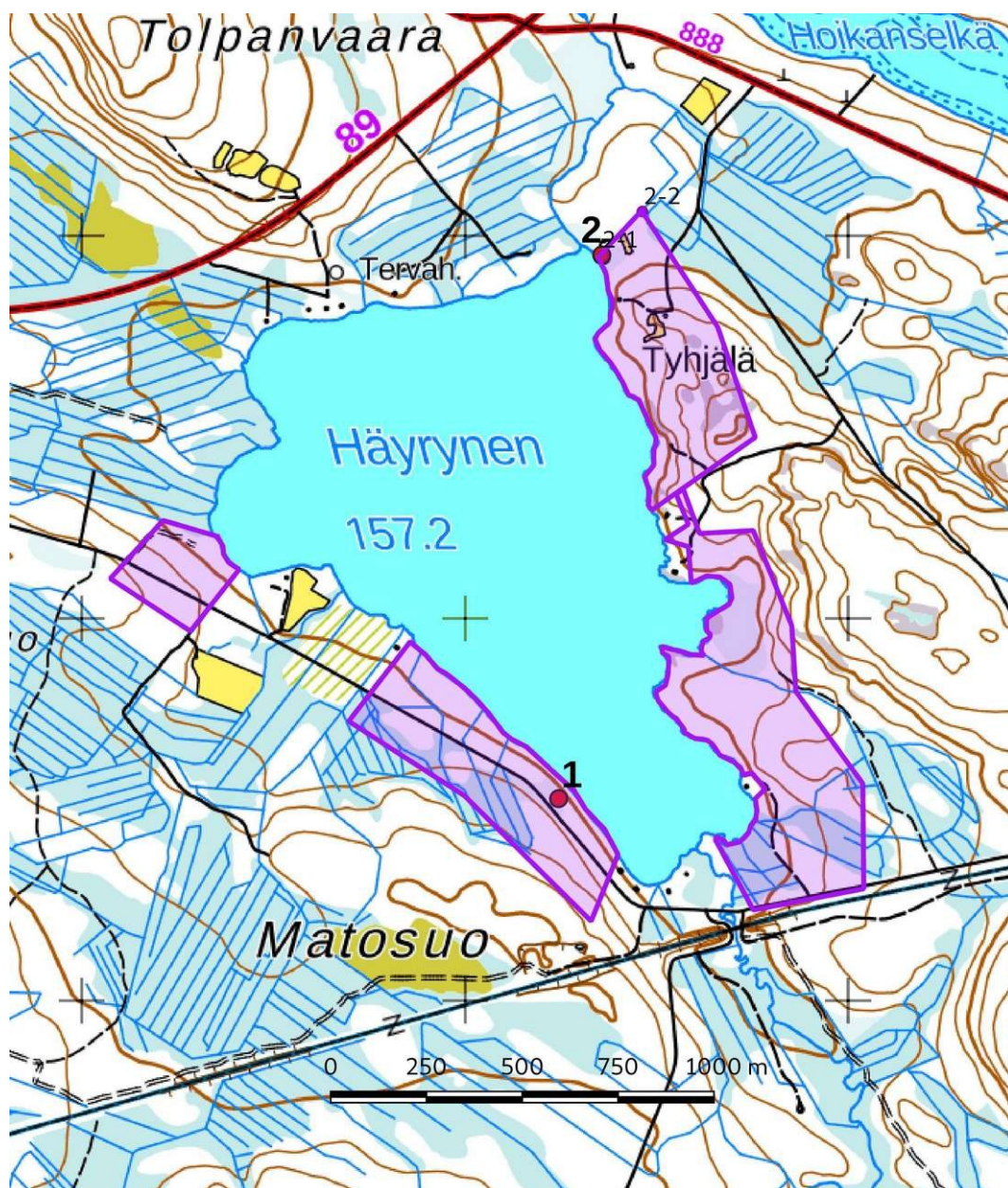
Lestijärvellä, 29.1.2021

Jaana Itäpalo

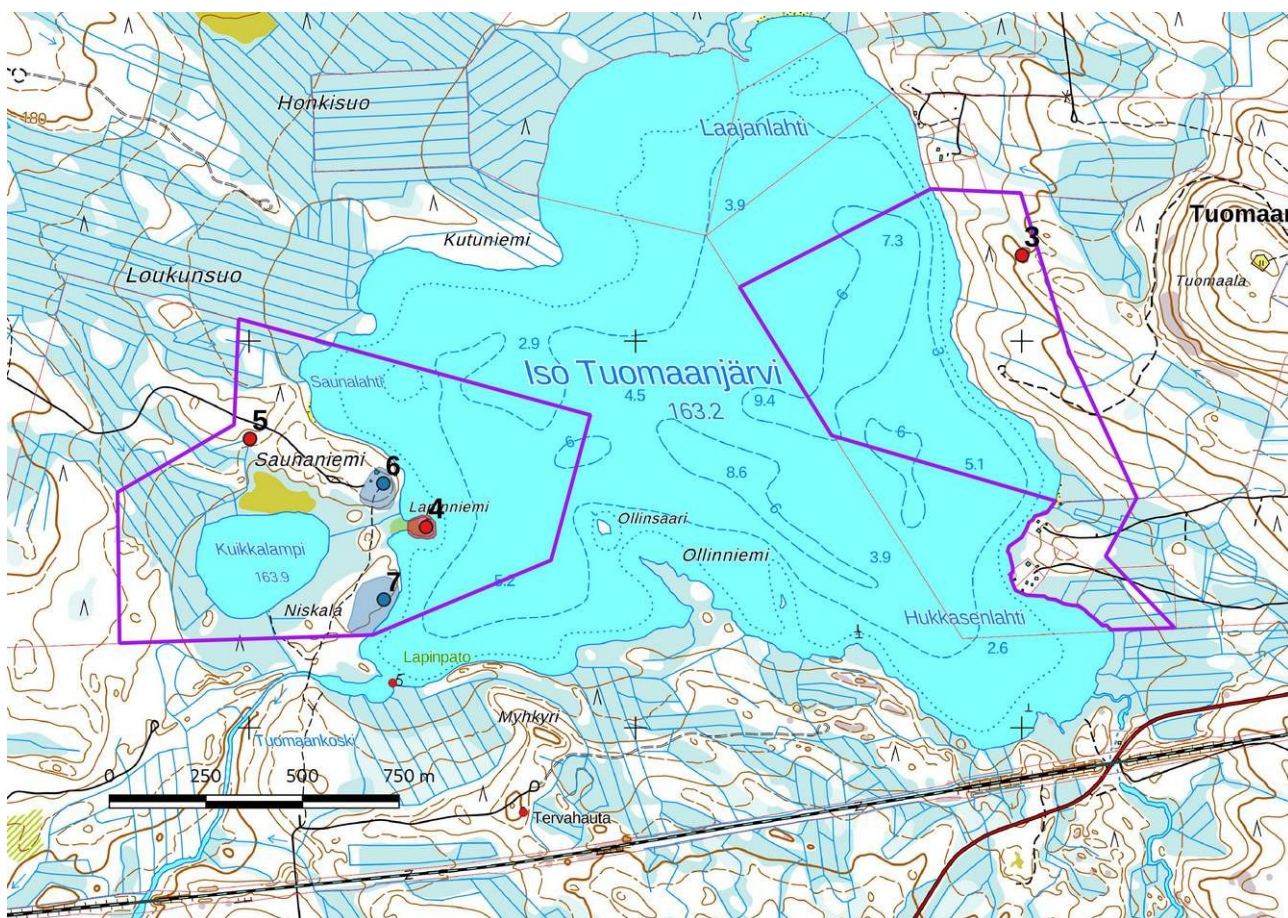
Jaana Itäpalo

Hans - Peter Schulz

Hans-Peter Schulz

Kartta 7a. Häyrysen osa alue; kohteet 1-2. Kohdekoordinaattipisteet punaisena, kaava-alue violetina. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000, 12/2020.

Kartta 7a. Iso Tuomaanjärven osa alue; kohteet 3-7. Muinaisjäännöskohteet punaisena, kulttuuriperintö ja muut kohteet sinisenä, kaava-alue rajattu violetilla viivalla. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000, 12/2020.

6. Kohdehakemisto

Kohde	sivu	tyyppi/ tyypin tarkenne	ajoitus	lkm	status
1. Häyrynen 2	17	Työ- ja valmistuspaikat / tervahaudat	historiallinen / uusi aika	1	U
2. Häyrynen	18	Kivirakenteet /rajamerkit	historiallinen / uusi aika	2	MJ
3. Tuomaanvaara länsi	19	Työ- ja valmistuspaikat / tervahaudat	historiallinen / uusi aika	2	U
4. Lapinniemi	20	Hautapaikat	historiallinen / uusi aika	2	MJ
5. Saunaniemi 1	22	Työ- ja valmistuspaikat / tervahaudat	historiallinen / uusi aika	2	U
6. Saunaniemi 2	22	Asuinpaikat / rakennuksen perustus	historiallinen / uusi aika	5	KP
7. Niskala	24	Asuinpaikat / talon jäännös	moderni	9	m

Taulukko. Status: U uusi muinaisjäännöskohde, MJ tunnettu muinaisjäännöskohde, K muu kulttuuri-perintökohde, m muu kohde

7. Kohdekuvaukset

1. Häyrynen 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5242R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3434 08
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7142528 I: 568244
Tyypin tarkenne	Tervahaudat	N2000	Z 161 m
Ajoitus yleinen	Historiallinen /uusi aika	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus, valokuvaus
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus:

Häyrysen lounaispuolella noin 35 m rannasta on tervahauta loivalla sorarinteellä. Haudan läpimitta on 14 m, kuopan syvyys 0,6 m; halssi suuntautuu itäkoilliseen, se on sortunut. Alue on laajalti avohakattu ja muokattu, rinteellä kasvava tiheä taimikko on noin 2 m korkea.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: aluerajaus, sm-merkintä.

Tervahauta kuvattu koilliseen.

Kohde 1. Ehdotettu aluerajaus vaaleanpunaisena. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 1/2021.

2. Häyrynen

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000037415	TM35-lehtijako	Q5242R
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	3434 08
Tyyppi	Kivirakenteet	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7143947 I: 568358 . alakohde 2-2 P: 7144065 I: 568462
Tyypin tarkenne	Rajamerkit	N2000	Z 157,5 m; 158 m
Ajoitus yleinen	Historiallinen /uusi aika	Koordinaattiselite	Mj-rekisterin piste
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Ei toimenpiteitä
Aiemmat tutkimukset	Marika Kostamovaara / Kainuun Museo tarkastus 2019: ei tarkastuskertomusta		

Kuvaus: Inventoinnissa 2020 ei käyty paikalla.

Mj-rekisterin kuvaus: Kohde sijaitsee Häyrynen-järven koilliskulmassa Häyrysenjoen suun kaakkoispuolella uuden metsäojan kohdalla. Ojan teko on vahingoittanut kohdetta. Rajakivi on kaatunut kyljelleen maahan. Kiven koko on 50 x 40 cm. Kiveen on kaiverrettu kruununsymboli ja "N. 1045". Numero vastaa pitäjänkartastossa olevaa rajapyykin numeroa. Rajalla on merkitty kruununmaita.

Noin 159 metriä koilliseen on toinen rajakivi, ks. alakohteet

Rajamerkki 2

Tyyppi: kivirakenteet, rajamerkit

Koordinaatit ETRS-TM35FIN P: 7144065 I: 568462

Kuvaus: Edellisestä noin 159 metriä koilliseen metsäojan vartta on toinen rajakivi. Se erottuu huonosti maastosta ja on ilmeisesti metsätöiden yhteydessä kaatunut maahan ja irronnut alkuperäiseltä paikaltaan. Rajakiveen on kaiverrettu N. 1046 ja pieni kruununsymboli. Kiven koko on noin 46 x 25 cm.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -

Kohde 2. Alakohteet sinisenä pisteenä. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 1/2021.

3. Tuomaanvaara länsi

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5244L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	4412 05
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7145222 I: 567000
Tyypin tarkenne	Tervahaudat	N2000	Z 181 m
Ajoitus yleinen	Historiallinen /uusi aika	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus, valokuvaus
Aiemmat tutkimukset			

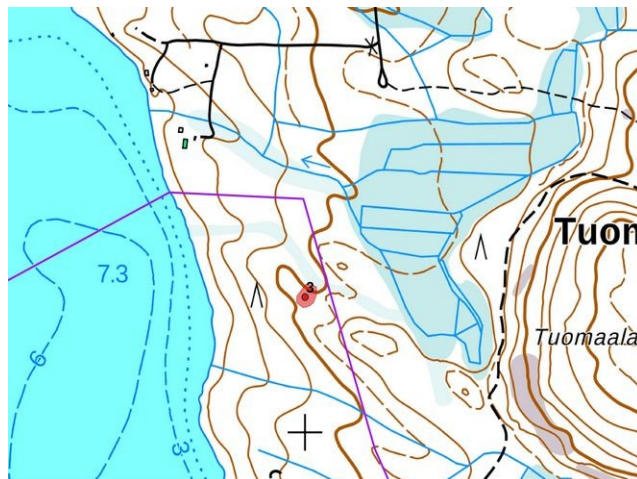
Kuvaus:

Soratasanteella Tuomaanvaaran länsipuolella noin 180 m Iso Tuomaanjärven rannasta itään on tervahauta . Haudan läpimitta on 10 m, kuopan syvyys 0,7 m; halssi suuntautuu pohjoiseen, sen syvyys on 1,8 m ja pituus noin 3 m. Vallin päällä ja ympäristössä kasvaa nuoria mäntyjä, kasvatusmetsikkö on harvennettu.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: aluerajaus, sm-merkintä.

Tervahauta kuvattu itään.

Kohde 3. Ehdotettu aluerajaus vaaleanpunaisena. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 1/2021.

Halssi ja tervahauta (takana) kuvattu etelään.

4 Lapinniemi

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri	1000018635	TM35-lehtijako	Q5244L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	4412 05
Tyyppi	Hautapaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7144518 I: 574457
Tyypin tarkenne		N2000	Z 165 m
Ajoitus yleinen	Historiallinen /uusi aika	Koordinaattiselite	mj-rekisterin piste
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus
Aiemmat tutkimukset	Esa Suominen / Kainuun Museo tarkastus 1988		

Alakohteiden koordinaatit:

id			P	I
4	4-1	eteläinen kuoppa	7144516	574469
4	4-2	pohjoinen kuoppa	7144523	574470
4	4-3	kaiverrus	7144522	574465

Kuvaus:

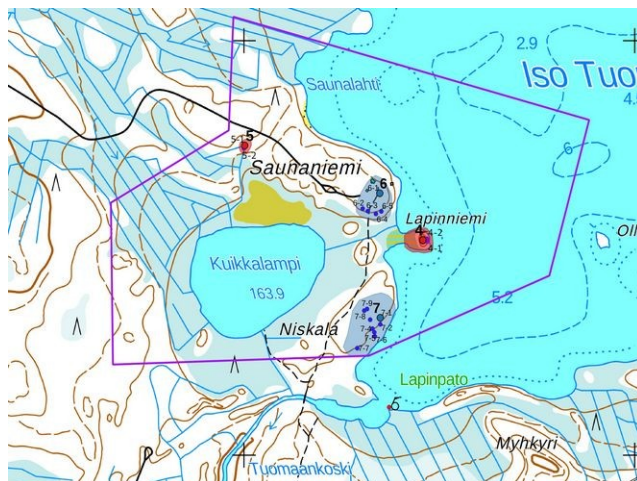
Mj-rekisterin kuvaus: Lapinniemi on pyöreähkö, noin 60 metrin läpimittainen, kapean ja vetisen kannaksen mantereeseen yhdistämä niemi Ison Tuomaanjärven länsirannalla. Siellä kasvaa mäntyä, maaperä on soraa. Maassa on useita matalia ja melko epämääräisiä painanteita. Lähellä niemen korkeinta kohtaa on lisäksi suurehko, selvästi nykyaikainen kuoppa. Perimätiedon mukaan kyse on lapinhautoista.

Inventointi 2020: Kohde oli ennallaan. Paikalla havaittiin kaksi selvempää kuoppaa eli mahdollista hautausta, eteläisempi on n. 1,5 x 1 m ja n. 50 cm syvä, pohjoisempi on epämääräisempi ja noin 1,5 m halkaisijaltaan ja myös n. 50 cm syvä, molempien pinnalla kasvaa puolukanvarpua ja sammalta. Kuoppien sijainti mitattiin gps-laitteella, epämääräisemmät kuopanteet ovat aluerajauksen sisällä. Lähellä kuoppia maassa nojaa mäntyä vasten pieni puinen laatta, johon on kaiverrettu risti.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: aluerajaus (sm-merkintä).

Yleiskuva, dronekuva, korkeus 60 m.

Kohteet 4-7. MJ-kohteet 4-5 punaisena kp-/muut kohteet 6-7 sinisenä. Ehdotettu aluerajaus vaaleanpunaisena (mj) ja vaaleansinisenä (kp/muu). Alakohteet pieninä pisteinä. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 1/2021.

Yleiskuva itään rannasta.

Pohjoisempi kuoppa luoteeseen.

Eteläisempi kuoppa luoteeseen.

Puulaattaan kaiverrettu risti.

5. Saunaniemi 1

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5244L
Laji	Kiinteä muinaisjäännös	Vanha yleislehtijako	4412 05
Tyyppi	Työ- ja valmistuspaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7144748 I: 574002 (th 1) P: 7144740 I: 574000 (th 2)
Tyyppin tarkenne	Tervahaudat	N2000	Z 168 - 169 m
Ajoitus yleinen	Historiallinen /uusi aika	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus, valokuvaus
Aiemmat tutkimukset			

Kuvaus:

Saunaniemen soraharjanteen ylärinteellä on 2 tervahautaa vierekkäin, ylemmän haudan 5-1 halkaisija on 11 m, halssi suuntautuu etelään toiseen (vanhempaan) tervahautaan. Haudan 5-2 halkaisija on 9 m, halssi suuntautuu etelään. Alueella kasvaa nuorta puustoa.

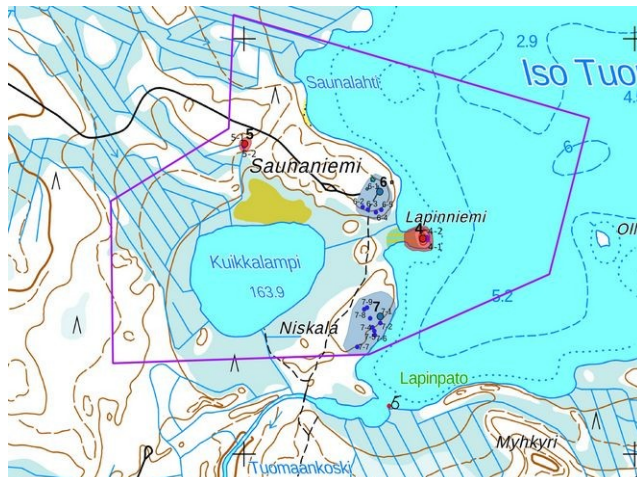
Ehdotus suojavyöhykkeeksi: aluerajaus (sm-merkintä).

Tervahauta 5-1 kuvattu lounaaseen.

Tervahauta 5-2 kuvattu pohjoiseen.

Kohteet 4-7. MJ-kohteet 4-5 punaisena, kp-/muut kohteet 6-7 sinisenä. Ehdotettu aluerajaus vaaleanpunaisena (mj) ja vaaleansinisenä (kp/muu). Alakohteet pienenä pisteenä. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 1/2021.

6. Saunaniemi 2

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5244L
Laji	Muu kulttuuriperintökohde	Vanha yleislehtijako	4412 05
Tyyppi	Asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7144632 I: 574358
Tyyppin tarkenne	Talon / kämpän perustukset	N2000	Z 165 - 168 m
Ajoitus yleinen	Historiallinen /uusi aika	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne	mahd. 1900-luvun alku		
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, kairaus, valokuvaus
Aiemmat tutkimukset			

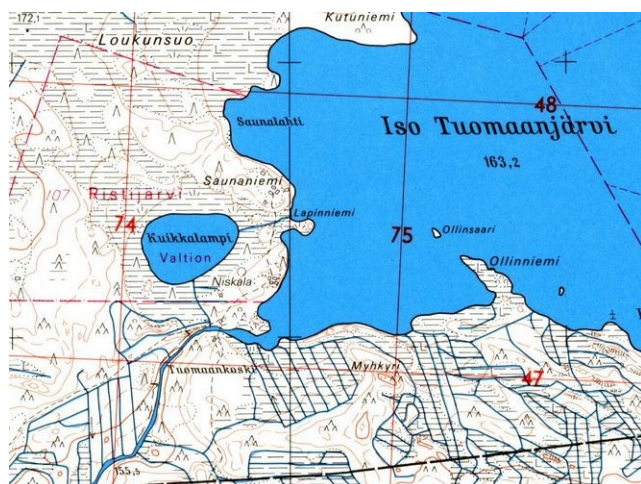
Kuvaus:

Iso Tuomaanjärven länsirannalla Saunaniemen kärjessä on nykyään kunnostettu käytössä oleva pieni mökki. Vuoden 1974 kartalle alueelle on merkitty 6 talousrakennusta, ilmeisesti pieniä liiterteitä, jotka kuuluivat mahdollisesti Niskalan talolle. Nykyisestä mökistä 15 m kaakkoon on matala kaksiosainen kiviperustus, mitat noin 12 x 6,5 m. Sen keskiosassa on ”piisikivistä” tehty uuni (mitat noin 1,8 x 1,6 x 0,8 m), uuni on osittain sortunut. Rakenteeseen ei näytä kuuluneen hormia, joten kyseessä olisi ollut savupirtti, ja se on joka tapauksessa vanhempi kuin v. 1974 kartalle merkityt talousrakennukset.

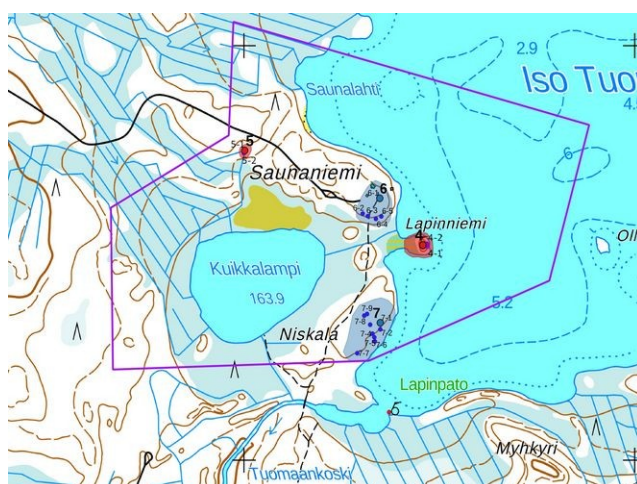
Rakennuksesta noin 50 m etelään on rinteessä rivissä 4 maakellarikuoppaa, niiden mitat ovat valli mukaan lukien noin 3,5 m-4 m, kuoppien mitat ovat 2 - 2,5 m x 1,5 - 2 m, syvyys vaihtelee enimmillään yli metriin.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: aluerajaus (s-merkintä)

Alakohteiden koordinaatit		p	i
6-1	talo	7144632	574347
6-2	kellari	7144595	574304
6-3	kellari	7144589	574317
6-4	kellari	7144582	574338
6-5	kellari	7144588	574352

Peruskarttaote 4412 05 vuodelta 1974. Niskalan ja Saunaniemen rakennuksia.

Kohteet 4-7. MJ-kohteet 4-5 punaisena kp-/muut kohteet 6-7 sinisenä. Ehdotettu aluerajaus vaaleanpunaisena (mj) ja vaaleansininen (kp/muu). Alakohteet pieninä pisteinä. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 1/2021

Talon perustus kuvattu etelään.

Uuni kuvattu koilliseen.

Kellari 6 -5 kuvattu kaakkoon.

Kellari 6-3 kuvattu luoteeseen.

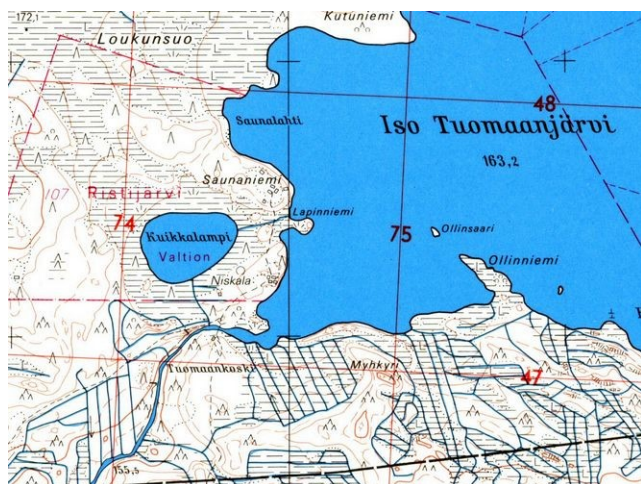
7. Niskala

Rekisteritiedot		Paikkatiedot	
Mj-rekisteri		TM35-lehtijako	Q5244L
Laji	Muu kohde	Vanha yleislehtijako	4412 05
Tyyppi	Asuinpaikat	Koordinaatit ETRS-TM35FIN	P: 7144332 I: 574349
Tyyppin tarkenne	Talon ja sivurakennusten jäännökset	N2000	Z 163 - 165 m
Ajoitus yleinen	Moderni	Koordinaattiselite	GPS-mittaus
Ajoitustarkenne			
Inventointilöydöt	-	Inventointimenetelmät	Pintahavainnointi, valokuvaus
Aiemmat tutkimukset			

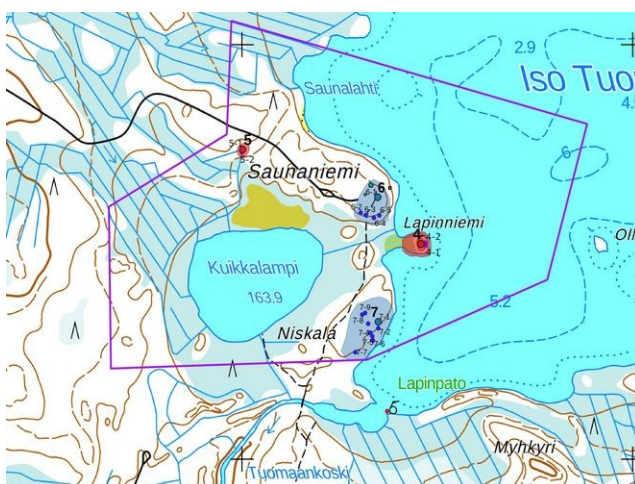

Kuvaus: Ison Tuomaanjärven lounaisrannalla Tuomaanjoen suusta n. 200 m pohjoiseen on sijainnut Niskalan talo. Paikalle on merkitty vielä vuosien 1974 ja 1990 peruskartoille talo ja neljä muuta rakennusta. Paikalla on yhä jäljellä kolmen romahtaneen hirsirakennuksen jäännökset, asuinrakennus on säilynyt ylähirsiin asti. Lisäksi paikalla on useita kellarikuoppia ja mm. kaivon jäännös.

Ehdotus suojavyöhykkeeksi: -.

Peruskarttaote 4412 05 vuodelta 1974. Niskalan ja Saunaniemen rakennuksia.

Kohteet 4-7. MJ-kohteet 4-5 punaisena kp-/muut kohteet 6-7 sinisenä. Ehdotettu aluerajaus vaaleanpunaisena (mj) ja vaaleansininen (kp/muu). Alakohteet pieninä pisteenä. MML:n peruskarttarasteri 1:20 000, 1/2021.

Asuinrakennuksen jäännös lounaaseen.

Kiviperustus asuinrakennuksen eteläpuolella.

Talousrakennuksen jäännös pohjoiseen.

Kaivon jäännös.

8. Aineistoluettelo

Digitaalinen aineisto:

Geologian tutkimuskeskus,
<http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto, <http://www.vanhakartta.fi/>

Kapsi ry, >wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu, tutkimusraportit, http://www.kparkeologia.fi/?page_id=132.

Museovirasto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna, arkeologiset kohteet ja kulttuuriympäristön tutkimusraportit
arkeologia, Ristijärvi
https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_kohde_list.aspx
https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_raportti_list.aspx

Maanmittauslaitos,
<http://vanhatpainenutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu,
<https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>